

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۵/۰۵

تاریخ انتشار:

۱۴۰۲/۰۶/۰۲

شناسایی آسیب‌های سبک زندگی خانوادگی مدرن در اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

چکیده:

یکی از ویژگی‌های مهم عصر مدرن‌نیت، «سبک زندگی» است. تغییر در سبک زندگی در این عصر و جدایی از سبک زندگی قرآنی موجب بروز آسیب‌های متعددی در حوزه‌های زندگی بشر امروزی شده است؛ این آسیب‌ها در حوزه‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی و... قابل مشاهده است. هدف از انجام این تحقیق «شناسایی آسیب‌های سبک زندگی خانوادگی مدرن در اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» است. این پژوهش در نظر دارد آسیب‌های مرتبط با «سبک زندگی» مدرن را که تحت تأثیر فرهنگ غربی قرار گرفته است را با توجه به بیانات مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار دهد. در این تحقیق از روش اسنادی (با ابزار کتابخانه‌ای) و دلفی بارویکرد توصیفی - تحلیلی بهره‌گیری شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که بر اساس دیدگاه مقام معظم رهبری، آسیب‌های سبک زندگی خانوادگی مدرن که به دلیل عدم آگاهی و آشنایی با قرآن کریم بوده است عبارت‌اند از: افزایش سن ازدواج، افزایش نرخ طلاق در سطح جامعه، تزلزل بنیان خانواده و سردی روابط بین آن‌ها، افزایش اسراف و اشرافی‌گری، افزایش استفاده از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، افزایش مصرف رسانه (ماهواره، تلویزیون و...)، سنت‌گریزی.

حسین اسکینی*

واژگان کلیدی: سبک زندگی، خانواده، مدرن، آسیب.

Title: Identifying the harms of the modern family lifestyle in the Quranic thoughts of the Supreme Leader

Skini hossein

Abstract: One of the important characteristics of the modern age is "lifestyle". The change in the lifestyle in this age and separation from the Quranic lifestyle has caused many damages in the areas of human life today; These damages can be seen in personal, family, social, etc. fields. Quranic lifestyle is related to how to spend life, how to consume goods and buy accessories, including food, clothing and housing, how to behave and manners and how to think in life based on the verses of the Holy Quran. The purpose of this research is to "identify the harms of the modern family lifestyle in the Quranic thoughts of the Supreme Leader (Madazla-ul-Ali)". This research intends to examine the harms related to the modern "lifestyle" which is influenced by the influence of Western culture according to the statements of the Supreme Leader. In this research, two documentary methods (with library tools) and Delphi with a descriptive-analytical approach have been used. The results of this research indicate that according to the Supreme Leader's point of view, the damage of the modern family lifestyle (which is due to the lack of knowledge and familiarity with the Holy Quran and is not in accordance

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه علوم تحقیقات تهران - hskini@yahoo.com

with the verses of the Holy Quran), They are: increase in marriage age and divorce rate in the society, weakening of family foundation and coldness of relations between them, increase in extravagance and aristocracy, increase in use of virtual space and social networks, increase in media consumption (satellite, TV, etc.), aversion to tradition.

Keyword: Lifestyle, family, modernity, injury.

* مقدمه:

پدر و مادر، رفتار ما با همسر، رفتار ما با فرزند، رفتار ما با رئیس، رفتار ما با مرئوس، رفتار ما با پلیس، رفتار ما با مأمور دولت، سفرهای ما، نظافت و طهارت ما، رفتار ما با دوست، رفتار ما با دشمن، رفتار ما با بیگانه؛ اینها آن بخش‌های اصلی تمدن است که متن زندگی انسان است. (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۷/۲۴)

سخن لازم در این باره بسیار است. آن را به فرصتی دیگر وامی‌گذارم و به همین جمله اکتفا می‌کنم که تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زبان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است؛ مقابله با آن، جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می‌طلبد که باز چشم امید در آن به شما جوان‌ها است. (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

سبک زندگی، مقوله‌ای است که اندیشمندان علوم اجتماعی در دهه‌های اخیر بیش از گذشته به آن توجه داشته‌اند. هر چند تعریفها و رویکردهای موجود در باره سبک زندگی متفاوت است؛ ولی میتوان به نقاط مشترکی دست یافت که محل پذیرش بیشتر جامعه‌شناسان است. مطالعه سبک زندگی، در هر جامعه میتواند با انگیزه‌های گوناگونی انجام گیرد. سبک زندگی از جمله مفاهیم معروفی است که جامعه‌شناسان مسلمان و غیرمسلمان، آن را در ادبیات علوم اجتماعی به کار برده و آن را مجموعه مدلهای و الگوهای رفتاری هر فرد در زندگی اجتماعی میدانند، به عبارتی سبک زندگی محتوای روابط و تعاملات یک فرد در جامعه کوچک و بزرگ پیرامون اوست. (شریعتی، ۱۳۹۲: ۱۰)

در یک نگاه کلی و در نسبت انسان، دنیا و جهان آخرت، سه نوع سبک زندگی کلی را می‌توان برای انسان متصور شد. نخست، سبک زندگی راهبانه که در آن،

یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی عبارت است از سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوی زیستن، این یک بُعد مهم است؛ این موضوع را می‌خواهیم امروز یک قدری بحث کنیم. ما اگر از منظر معنویت نگاه کنیم - که هدف انسان، رستگاری و فلاح و نجات است - باید به سبک زندگی اهمیت دهیم؛ اگر به معنویت و رستگاری معنوی اعتقادی هم نداشته باشیم، برای زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، باز پرداختن به سبک زندگی مهم است؛ بنابراین مسئله، مسئله‌ی اساسی و مهمی است. (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۷/۲۴)

سبک زندگی بخش حقیقی و اصلی تمدن اسلامی است؛ ما اگر پیشرفت همه‌جانبه را به معنای تمدن‌سازی نوین اسلامی بگیریم - بالاخره یک مصداق عینی و خارجی برای پیشرفت با مفهوم اسلامی وجود دارد؛ این جور بگوئیم که هدف ملت ایران و هدف انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن نوین اسلامی است؛ این محاسبه‌ی درستی است - این تمدن نوین دو بخش دارد: یک بخش، بخش ابزاری است؛ یک بخش دیگر، بخش متنی و اصلی و اساسی است. به هر دو بخش باید رسید. آن بخش ابزاری چیست؟ ... اما بخش حقیقی، آن چیزهائی است که متن زندگی ما را تشکیل می‌دهد؛ که همان سبک زندگی است که عرض کردیم. این، بخش حقیقی و اصلی تمدن است؛ مثل مسئله‌ی خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، تفریحات، مسئله‌ی خط، مسئله‌ی زبان، مسئله‌ی کسب و کار، رفتار ما در محل کار، رفتار ما در دانشگاه، رفتار ما در مدرسه، رفتار ما در فعالیت سیاسی، رفتار ما در ورزش، رفتار ما در رسانه‌های که در اختیار ما است، رفتار ما با

برای اینکه سبک زندگی از مرحله نظری به مرحله عملی برسد، لازم است دو مسئله را مدنظر قرار دهیم؛ یکی «تبیین درست سبک زندگی» و دیگری «پرهیز از تقلید و الگوسازی ناصحیح» است. از دیدگاه مقام معظم رهبری، سبک زندگی در حقیقت همان «عقل معاش» است (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۷/۲۳) که در روایات از آن سخن رفته است. این موضوع در حقیقت؛ «نرم‌افزار تمدن اسلامی» است. ایشان دو سبک کلی را برای زندگی تعریف کرده‌اند: سبک زندگی غیرتوحیدی که در آن تعالیم مکاتب مادی در صدر است و مفاهیم مصرف‌گرایی، لذت‌گرایی و عرفی بودن دین حاکم است و سبک زندگی توحیدی که در آن دستورات الهی در صدر است و سیاست، فرهنگ و اقتصاد از این مفاهیم تأثیر می‌پذیرد.

مبحث «سبک زندگی» به‌عنوان توصیه‌ی هفتم مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در بیانیه‌ی گام دوم انقلاب، تفاوت محسوسی با سایر توصیه‌ها دارد؛ آن اینکه شرحی مفصلی مانند بندهای قبل ارائه نشد و تنها به خطر و زیان‌های ناشی از ترویج سبک زندگی غربی و لزوم مقابله‌ی جهادی، همه‌جانبه و هوشمندانه با آن پرداختند. ایشان تشریح این توصیه را به دلیل اینکه «سخن لازم در این باره بسیار است»، به فرصت دیگری موکول کرده‌اند. از این رو، به نظر می‌رسد بحث و تبادل نظر درباره این آسیب‌شناسی، باید اولویت پیدا کند و شروع بحث‌های مفید در این باره، بهتر است با بررسی مباحث مربوط به سبک زندگی اسلامی ایرانی در اندیشه و بیانات رهبر انقلاب اسلامی باشد. (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

از طرفی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، تلاش برای ساختن نسلی است که از تقلید دور باشند؛ ایشان در دیدار جوانان می‌فرمایند: «تقلید از غرب برای کشورهایی که این تقلید را برای خودشان روا دانستند و عمل کردند، جز ضرر و فاجعه به بار نیاورده؛... فرهنگ غرب، یک فرهنگ مهاجم و نابودکننده فرهنگ‌هاست. هر جا غربی‌ها وارد شدند، فرهنگ‌های بومی را نابود کردند، بنیان‌های اساسی اجتماعی را از بین بردند؛ تا آنجایی که توانستند، تاریخ ملت‌ها را تغییر دادند». (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳)

ترک دنیا و لذایذ آن اساس اندیشه را تشکیل می‌دهد. این نگاه را شاید در غرب دوران قبل از رنسانس بتوان به صورت جدی مشاهده کرد. سبک زندگی دوم، سبک فلسفی کامجویانه از دنیاست که هیچ اعتقادی به آخرت ندارد و هدف انسان را کام‌جویی از دنیا قلمداد می‌کند و شاید سبک زندگی حاکم بر غرب کنونی همین دیدگاه باشد. دیدگاه سوم، دیدگاه اسلامی است که هم دنیا و هم آخرت را توأمان مدنظر دارد و یکی را پلی برای رسیدن به دیگری قلمداد می‌کند. دوران مدرن با دوره رنسانس آغاز شده و با عصر روشنگری و انقلاب فرانسه و ایده‌آلیسم آلمانی به‌عنوان گفتار کلیدی غرب تحکیم می‌شود. از ویژگی‌های این دوران می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: ۱- فردیت اعتلاء یافته و سنت نقد می‌شود، ۲- فرد خودمختار با ظهور یا ظهور به شکل سوژه دکارتی خود را ارباب و مالک طبیعت اعلام می‌کند و به مفهوم پیشرفت و بینش فعلی از تاریخ ارزش و بها می‌دهد، ۳- آگاهی فرد از فردیت خود، ۴- جدایی دین از دولت، ۵- تأکید بر آزادی‌های فردی، ۶- افسون‌زدایی از جهان، ۷- تأکید بر علم گالیله‌ای و نیوتونی همراه با انقلاب‌های علمی و صنعتی در غرب، ۸- دوران عقل‌ابزاری - به معنای تسلط انسان بر طبیعت و انسان از طریق به‌کارگیری علم و تکنولوژی، ۹- عقل‌انتقادی - به معنای تأکید بر سوژه خودمختار که شناسنده خود و جهان است و بر آزادی‌های فردی خود تأکید می‌کند. (جهان‌بگلو، ۱۳۹۶: ۷۱)

مجموعه ویژگی‌های ذکر شده در بالا، تأثیرهای خاصی بر زندگی انسان اجتماعی گذاشته است. این تأثیرها موجب تغییر شیوه نگرش و رفتار انسان‌ها در تعامل و کنش با یکدیگر شده است. این تعامل انسان‌ها با یکدیگر به انضمام تغییر در بینش و نگرش ایشان، سبک زندگی‌ای را به وجود آورده که متفاوت با دوران قبل از مدرنیته می‌باشد. از طرفی سبک و فرهنگ زندگی تمامی ابعاد زندگی را در برمی‌گیرد. ارائه شیوه‌های سبک زندگی متناسب با آموزه‌های اسلامی بسیاری از چالش‌های فرهنگی، اجتماعی و حتی اقتصادی را برطرف خواهد نمود.

مقام معظم رهبری معتقدند که باید مبنا و اساس سبک زندگی، برگرفته از آموزه‌های قرآنی باشد و

أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ^۱. همین اصل در سبک زندگی نیز جاری است. در سبک زندگی دینی، تدابیر عمل با معرفت دینی توأم است: «مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ^۲». در این آیه، منظور از کلام طیب همان عقاید حق است. علامه طباطبایی با عنایت به عبارت «الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ»، مرجع ضمیر در «یرفعه» را عقاید حق می‌داند و معتقد است به میزانی که عمل مکرر شود، اعتقاد راسخ‌تر، روشن‌تر و در تأثیرش قوی‌تر می‌گردد. (طباطبایی، ۱۳۸۶، ج ۱۷: ۲۳) بر این اساس، سبک زندگی به‌عنوان راهبردی برای تغییر نگرش‌ها و باورها مطرح است.

* مفهوم سبک زندگی:

مفهوم سبک زندگی از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی):

سبک زندگی از دو واژه‌ی سبک و زندگی تشکیل شده است. واژه‌ی زندگی به معنی زیستن است اما در مورد سبک که از نظر لغوی به معنای طرز و روش و همچنین طرز خاصی از نظم یا نثر، گذاختن چیزی را پس از ریختن می‌باشد. (معین، ۱۳۸۸)

سبک زندگی در اصطلاح، شیوه‌ی زیستن یا سبک زیستن که منعکس‌کننده‌ی گرایش‌ها و ارزش‌های فرد یا گروه معنا گردیده و عادت‌ها، معیارهای اخلاقی، سلیقه‌ها و... که طرز زندگی کردن فرد یا گروه را نشان می‌دهد. با توجه به معانی مذکور از این رو سبک زندگی ناظر به مسائلی است که متن زندگی انسان را در دنیا شکل می‌دهد. (مهدوی-کنی، ۱۳۹۶: ۶)

سبک مترادف واژه‌ی «سیره» بر وزن «فَعَلَهُ» در زبان عرب است. در این وزن، واژه نه بر نفس عمل که بر نوع عمل دلالت دارد و اهل لغت آن را همان طریقه، هیئت، رفتار و روش و حالتی دانسته‌اند که انسان و غیر انسان بر آن حالت باشند. (طریحی، ۱۳۹۴: ۳۴۰) شهید مطهری نیز «سیره» را نوع و سبک رفتار دانسته است؛ (مطهری، ۱۳۸۵: ۴۵) حضرت آیت‌الله خامنه‌ای آنجایی که سخن از سبک زندگی به میان

با توجه به بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و مطالب ارائه‌شده، ناگفته پیداست که پذیرفتن بی‌چون و چرای این حوزه از الگوهای رفتاری، برای جوامع اسلامی که در سایه آموزه‌های دینی، توانایی تعریف و ترسیم سبک زندگی دینی در حوزه خانواده و طراحی و تبیین الگوهای متناسب با آن را دارند، شایسته نیست و باید با توجه به فرهنگ دینی این جوامع مسلمان، به سبک زندگی اسلامی در حوزه خانواده روی آورند؛ به‌خصوص آن که در دوره زمانی کنونی که مقام معظم رهبری، (مدظله‌العالی) بارها به آن اشاره نموده است و اندیشه سکولاریسم غربی در پاسخ‌گویی به نیازهای خانوادگی ناتوان بوده و کانون خانواده رو به سردی نهاده است. در چنین شرایطی جوامع اسلامی با تمدن غنی خود می‌تواند یک جایگزین مناسب برای این تغییرات در حوزه خانواده در غرب باشد و الگویی مناسب و متناسب با فرهنگ اسلامی را ارائه نماید. در چنین شرایطی می‌توان از این فرصت استفاده نمود و با تکیه بر آموزه‌های دین مبین اسلام، این جایگزین را که برگرفته از میراث آسمانی اسلام نزد مسلمانان وجود دارد، با شناسایی هر چه بهتر آن، هم به جهانیان معرفی شود و هم خود از آن بهره‌برداری نماییم؛ بنابراین در این مقاله محقق قصد دارد آسیب‌های سبک زندگی خانوادگی مدرن در اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را -شناسایی نماید.

* مبانی نظری و ادبیات تحقیق:

سبک زندگی: سبک زندگی به مجموعه رفتارها و الگوهای کنش هر فرد که معطوف به ابعاد هنجاری و معنایی زندگی اجتماعی باشد، اطلاق می‌شود. طبیعی است که بر اساس چنین رویکردی، سبک زندگی علاوه بر این که دلالت بر ماهیت و محتوای خاص تعاملات و کنش‌های اشخاص در هر جامعه دارد و مبین اغراض، نیات، معانی و تفاسیر فرد در جریان عمل روزمره است، نشان‌دهنده کم و کیف نظام باورها و ارزش‌های افراد نیز خواهد بود. (فاضل‌قانع، ۱۳۹۲: ۹) در قرآن کریم عمل بد می‌تواند باور را ایجاد، متأثر و حتی متحول نماید: ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أُسَاؤُا السَّوَاىِ

۱۰ روم ۱

۲. فاطر ۱۰

آن در مقوله‌ی همسر داری نمایان می‌شود و منجر به فسادهای اخلاقی در بنیان خانواده شده است. (فاضل قانع، ۱۳۹۲: ۱۶)

در مورد سبک زندگی بایستی گفت که غرب و کشورهای غربی برای ترویج سبک زندگی غربی تلاش‌های گسترده‌ای کردند و آثار زیان بار اخلاقی، سیاسی و دینی و اقتصادی به کشور ایران وارد نمودند؛ بنابراین بیان این آسیب‌ها از دیدگاه مقام معظم رهبری جهاد و همتی هوشمندان را می‌طلبد که نیروی جوان توان انجام آن را دارا هستند. از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- آسیب‌های مربوط به حوزه خانواده (عاطفی- اخلاقی): یکی از مهم‌ترین آسیب‌هایی که در این حوزه حائز اهمیت است، آسیب‌های اخلاقی- عاطفی بین همسران می‌باشد، زیرا عدم رعایت و نادیده گرفتن این نوع آسیب‌ها منجر به فروپاشی‌ها و گسست‌هایی در روابط عاطفی بین زوجین می‌گردد که از مهم‌ترین این نوع آسیب‌های پرخطر و نفوذی از جانب غربی‌ها شامل: خلط روابط کنترل نشده‌ی بین افراد نامحرم، بی‌حیایی در رفتار و پوشش زنان، عدم کنترل شهوت در زمینه‌ی نگاه به امور غیر اخلاقی و... می‌باشد.

۲- گفتگوی غیر ضرور و روابط با نامحرم: یکی از آسیب‌های جدی و اساسی که روابط بین زوجین را به خطر می‌انجامد روابط غیر ضروری با نامحرم است. این مسئله بسیار قابل توجه دستورات اسلام قرار دارد تا جایی که شوخی، مزاح و کلام لہو را امری مذموم تلقی می‌نماید. با توجه به عواقب آن که مفاسد اخلاقی بسیاری به بار خواهد آورد، کنترل روابط با نامحرم طبق دستورات الهی امری مهم و ضروری است.

۳- عدم حفظ حیا و متانت: این امر برای هر دو جنس مرد و زن یکسان است اما از حیث آفرینش حفظ این مقوله بیشتر از شخصیت زن انتظار می‌رود زیرا این توانایی و استعداد از جانب پروردگار بیشتر به این مخلوق هدیه داده شده است. از این رو اهل بیت عصمت و طهارت به این بستر بسیار پرداخته و تأکیدهای فراوانی در این زمینه وارد نموده‌اند.

۴- پوشش نامناسب زن در اجتماع: یکی دیگر از آسیب‌های جوامع غربی که نفوذ قابل توجهی در

آورده‌اند، هر دیف آن عبارات «روش زندگی» و «عادات زندگی» را نیز به کار برده‌اند، (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۱۰/۱۴) که می‌تواند حکایت از دلالت سبک زندگی بر رفتارهایی داشته باشد که به عادت یک فرد یا جامعه تبدیل شده‌اند و از آنجا که در توضیح سبک زندگی، از عبارت «چگونگی مثنی زندگی»، (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۰۷/۰۵) استفاده نموده‌اند، اساساً سبک زندگی، نه بر نفس عمل و رفتار، بلکه بر کیفیت، شیوه و چگونگی رفتارها دلالت دارد. بر این اساس در سبک زندگی، چگونگی آن دسته از رفتارهای فردی و اجتماعی مورد نظر است که برای انسان به یک عادت یا حالت پایا تبدیل شده باشند و از نوعی تداوم برخوردار باشند.

با توجه به دیدگاه مقام معظم رهبری ایشان سبک زندگی را به معنای عقل معاش می‌دانند که در حقیقت نرم‌افزار تمدن اسلامی است. سبک زندگی با مفهوم عقل معاش که به معنای (شیوه زیستن) مساوی می‌باشد؛ یعنی عقل انسان به او بگوید که به چه صورت زندگی کند؛ بنابراین مقوله‌ی سبک زندگی از این حیث حائز اهمیت می‌باشد که بخش عظیمی از زندگی انسان را تشکیل می‌دهد. (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳)

سبک زندگی غربی: سبک زندگی غربی همان روش و اسلوبی است که برای فرد یا گروهی طراحی شده، برای ترویج انسان‌محوری و مکتبی که در مقابل خدامحوری قرار دارد. سبک زندگی غربی از طریق رسانه و ابزارهای نوین جنگ نرم، ملت‌های مستقل جهان را به‌ویژه ملت جمهوری اسلامی ایران را تحت سلطه‌ی خود قرار داده است. با توجه به تعاریف مذکور معیارها و اهداف سبک زندگی غربی در تضاد و تقابل سبک زندگی اسلامی قرار دارند. از دیدگاه سبک زندگی غربی انسان موجودی است که به دنبال اصالت سود و اصالت لذت و همچنین هدف از آفرینش انسان کسب لذت و سود مادی است اما در مقابل، هدف از سبک زندگی اسلامی پیگیری اهداف بلند و قرب الی الله است که از شاخصه‌های اصلی و بنیادین این جامعه است، در نتیجه در جوامع غربی با وجود آسیب‌های جبران‌ناپذیر، آثار آن در کشورهای متمدن اسلامی هم نفوذ پیدا کرده است که یکی از عواقب مخرب

زندگی خود را طبق الگوها و رفتارهای غیر اخلاقی این گونه تبلیغات خواهند ساخت.

۸- مصرف گرایی یا اشرافی گری در سبک زندگی غربی: اساس روش زندگی صحیح، ساده زیستی و قناعت است؛ اما ممکن است برخی از ساده زیستی و قناعت، نداری و تهیدستی و مانند آن را برداشت کنند ولی واقعیت در ساده زیستی یعنی استفاده از مواهب الهی به اندازه نیاز و جلوگیری از اسراف است. در تفکر غرب، برطرف کردن نیاز ملاک نیست بلکه میل سازی کاذب در حال وقوع است و یک فرد زندگی و حتی یک خانواده و حتی در مرحله بالاتر آن یک جامعه، با این قضیه روبرو می شود.

۹- افزایش سن ازدواج و نرخ طلاق:

افزایش نرخ طلاق محصول تغییر نگرش نسبت به آداب و رسوم، اعتقادات و سست شدن و فروپاشی بنیان خانواده‌هایی است که ارزش‌هایشان را از رسانه‌های غربی می گیرند. افزایش سن ازدواج، ازدواج سفید و یا زندگی بدون ازدواج، رواج زندگی مجردی، دوری از کانون گرم خانواده و پناه بردن به زندگی و انس گیری با حیوانات، جلوه‌هایی نامبارک از تغییر سبک زندگی ایرانی اسلامی و حاصل بمباران تبلیغاتی و پمپاژ امواج مخربی است که از سوی رسانه‌های غربی و به ویژه ماهواره‌ها دنبال می شود. (ابهری، ۱۳۹۶: ۴۳)

مقام معظم رهبری می فرماید: «ترویج سبک زندگی غربی زیان‌های بی جبران اخلاقی، اقتصادی، دینی و سیاسی را به همراه دارد. پاره‌ای از این زیان‌ها جز در بستر زمان بسیار طولانی علاج پذیر نیست از این رو عبارت بی جبران را به کار می برند». از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) سبک زندگی به ویژه در حوزه خانواده فصل مهم و اصلی تمدن است؛ مانند مسئله‌ی سبک و شیوه ازدواج، مسکن، نوع لباس، الگوی خرج و مصرف خانواده، نوع خوراک، آشپزی، تفریحات، خط، زبان، کسب و کار، رفتار در محل کار، رفتار کارکنان و دانشجویان در دانشگاه، رفتار در مدرسه، رفتار در فعالیت‌های سیاسی، رفتارهای ورزش، رفتار در رسانه‌هایی در اختیار، رفتار با پدر و مادر، رفتار با همسر، رفتار با فرزندان، سفرها، نظافت و طهارت، اینها آن بخش‌های اصلی تمدن است که متن زندگی انسان است.

جوامع اسلامی کرده است؛ عدم پوشش صحیح در جامعه می باشد. در دنیای غرب آزادی در پوشش زنان نوعی امتیاز تلقی می گردد، البته که در ظاهر به عنوان ارزش تلقی می گردد اما در باطن اختلالاتی را برای حفظ حرمت زن و امنیت او ایجاد می نماید. پوشش یا به تعبیری حجاب از مسائل مهم عفاف در حیات اجتماعی زنان و مردان مسلمان می باشد. حضرت زهرا سلام الله علیها الگوی عفاف در پوشش می باشند.

۵- اثرات سوء فیلم‌های غیر اخلاقی: یکی دیگر از آسیب‌های رسانه‌ای که در انتظارات افراد جامعه به عمل می پوشاند، تأثیرات مخرب تماشای فیلم‌های غیر اخلاقی می باشد. منع تماشای این گونه فیلم‌ها و تصاویر شهوت برانگیز از جانب علم فقه هم صورت گرفته است، بنا بر مصلحت و مفسده‌ی حکمی از جانب پروردگار عالم تماشای تصاویر مذکور به عنوان عملی حرام بر شمرده‌اند که امور حرام از جانب خداوند سبحان امری است که ضرر آن بازگشت به سوی انسان دارد.

۶- تأثیرات منفی رسانه‌ها (ماهواره، شبکه‌های اجتماعی و...): یکی از اساسی‌ترین آسیب‌های مهم در سبک زندگی غربی که متأسفانه در سبک زندگی اسلامی هم آشکارا خود را نمایان می کند؛ تأثیرات مخرب شبکه‌های ماهواره‌ای و شبکه‌های اجتماعی مجازی است. رسانه‌های جهانی به دلیل عدم محدودیت‌هایی که در آن یافت می گردد می تواند یکی از آسان‌ترین راه نفوذ در بین اعضای خانواده باشد؛ بنابراین از این حیث حائز اهمیت در مقوله‌ی آسیب‌شناسی است.

۷- اثرات سوء شبکه‌های ماهواره‌ای: یکی از قدرتمندترین ابزار رسانه‌ای ماهواره می باشد. قدرت این رسانه جهانی به قدری بوده است که توانسته آثار جبران ناپذیری در بین روابط افراد نمایان گرداند. این آسیب پرخطر در سبک زندگی افراد خود را جا داده است و امروزه در بسیاری از خانواده‌ها آثار سوء آن بروز کرده است. یکی از مهم‌ترین آسیب‌های شبکه‌های ماهواره‌ای، با توجه به برنامه‌ها و تبلیغات بی‌اساس که هدفی جز رسیدن به اهداف مادی خود ندارند، ترویج خانواده‌های بی‌اساس و لجام گسیخته در مقابل خانواده‌های اسلامی و سنتی می باشد. همچنین سبک

* پیشینه:

-ریاحی و دارایی‌زاده در سال ۱۳۹۲ در تحقیقی با عنوان «مدرنیته، سبک زندگی جوانان ایرانی و آسیب‌های اجتماعی فرا روی آن» به بررسی آسیب‌های اجتماعی ناشی از سبک زندگی جوانان که به واسطه مدرنیته شکل گرفته، می‌پردازد. نتایج تحقیق نشان داد که مدرنیزاسیون با سرعت و با تمام مظاهر خود در دهه‌های اخیر وارد جامعه‌ی سنتی ایران شده و نسل مقارن با این تحولات که بر اساس آموزه‌های مدرن جامعه‌پذیر شده‌اند، هنگامی که تصمیم‌گیری برای زندگی با مخالفت شدید نسل‌های گذشته که حامل سنت‌های کهن بودند، روبرو گشتند و این تقابل فضا را برای آسیب‌های اجتماعی فراهم کرده است.

-برکت و همکاران، (۱۳۹۹) در تحقیق با عنوان «رابطه سبک‌های هویت با سبک زندگی در دانشجویان» به بررسی سبک‌های مختلف هویت با رابطه آن با سبک زندگی در دانشجویان پرداخته است. هدف تحقیق تعیین رابطه سبک‌های هویت با سبک زندگی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی کرج بود. نتایج نشان داد بین مؤلفه‌های سبک‌های هویت با سبک زندگی در سطح معناداری ۹۹ درصد رابطه معناداری وجود دارد.

-موحد و همکاران، (۱۳۹۹) در تحقیق خود با عنوان «پیش‌بینی کارآمدی خانواده از طریق ابعاد سبک زندگی اسلامی در فرهنگیان شهر قاین» با هدف بررسی پیش‌بینی کارآمدی خانواده از طریق ابعاد سبک زندگی اسلامی در فرهنگیان شهر قاین صورت گرفته است. نتایج نشان داد که بین چهار بعد اجتماعی، ویژگی‌های درونی، عبادی و نوع دوستی با کارآمدی خانواده، رابطه مثبت و معنادار و بین چهار بعد دنیاخواهی، گنه‌کاری، لذت‌خواهی و کم‌همتی با کارآمدی خانواده، رابطه منفی و معنادار وجود دارد و بین بعد روشن‌فکری منفی با کارآمدی خانواده، رابطه معنادار وجود ندارد. نتایج نشان داد سه بعد اجتماعی، ویژگی‌های درونی و نوع دوستی، توان پیش‌بینی کارآمدی خانواده را دارند.

-حسینی در سال ۱۴۰۰ در تحقیق خود با عنوان «آسیب‌های سبک زندگی غربی بر روابط اخلاقی -

عاطفی زوجین با توجه به دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)» به بررسی این نوع از آسیب‌ها پرداخته است. نتایج حاکی از آن است که از دیدگاه مقام معظم رهبری، مؤلفه‌هایی از دنیای غرب، باعث گسستگی بنیان خانواده شده است؛ زیرا این فرهنگ به دلیل شناخت ناقص از روابط صحیح زوجین، اثرات مخربی را به بار می‌آورد که عبارت‌اند از؛ سردی روابط میان زوجین، خیانت‌های آشکار و پنهانی در بستر خانواده‌ها، طلاق و جدایی، عدم وصول آرامش که هدف اصلی تشکیل خانواده می‌باشد را به ارمان می‌آورد.

علی‌رغم تحقیقات به‌نسبت زیاد صورت گرفته در سبک زندگی اسلامی و غربی در پژوهش‌های انجام شده، در مجموع، به موضوع آسیب‌های سبک زندگی غربی، کمتر پرداخته شده است؛ بنابراین پژوهش حاضر ضمن دارا بودن ویژگی نوآوری، می‌تواند نقطه آغازی برای پژوهش‌های بیشتر در این حوزه باشد.

* برخی بیانات مقام معظم رهبری در خصوص سبک زندگی:

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص سبک زندگی بیانات متعددی داشته‌اند که جمع‌بندی این سخنان حکیمانه و مدبرانه، می‌تواند نمایانگر منظومه فکری و سطح دغدغه‌های ایشان در رسیدن به اهداف متعالی اسلامی سبک زندگی باشد؛ که در ادامه به اهم آن‌ها اشاره شده است:

-روح محیط خانه عبارتست از خانواده، باید به این اهمیت داد باید در این تأمل و تدبیر نمود. (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۰۲/۲۱)

-جنس داخلی که مصرف شد آن‌کننده کار ابتکاراتی دارد، این ابتکارات را روز به روز افزایش خواهد داد. (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۰۱/۰۱)

-در هر نقطه که مشغول کاری هستید این کار، کشور شما را از بیگانگان بی‌نیاز و به آبادانی کشور کمک می‌کند. (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۰۲/۰۹)

-من از این بیم دارم که نگاه بی‌تفاوت نسبت به مسئله از دواج تبعات سختی را برای کشور به وجود بیاورد. (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۰۵/۰۱)

-نه اینکه من بخوام بگویم چادر نوع منحصر است،

نه چادر بهترین نوع حجاب است یک نشانه‌ی ملی
 ماست. (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۱۰/۰۴)

- بعضی‌ها قبل از اینکه به سفر مکه بروند سوغاتی‌های
 سفر را در اینجا می‌خرند کار خوبی است. (امام
 خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۰۷/۱۱)

- ... لباس پیامبر وصله زده و کهنه بود اما تمیز بود این
 چیزهای به‌ظاهر کوچک در باطن بسیار مؤثر است.
 (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۰۲/۲۳)

- ... آیا غذا می‌خوریم تا جان بگیریم و راه بیفتیم و نانی
 گیر بیاوریم و دوباره بخوریم؟ این که چیز پوچی است.
 (امام خامنه‌ای، ۰۵/۱۲/۶۸)

- بر ملتی که حساب دخل و خرج خود را دارد از تحریم
 ضرری وارد نمی‌شود. (امام خامنه‌ای، ۲۱/۰۷/۸۶)

- ... این دست دوستی، پیوند عاطفی، ارتباط
 محبت‌آمیز میان برادران، میان دوستان، میان
 خواهران، میان آحاد ملت اسلامی خیر خواهی
 خیراندیشی را باید حفظ کرد. (امام خامنه‌ای،
 ۱۲/۰۹/۷۶)

- ... اسلام گفته است: «واعتصمو بحبل الله جمیعاً»
 یعنی حتی اعتصام به حبل الله هم باید دسته جمعی
 باشد. (امام خامنه‌ای، ۲۳/۰۷/۹۱)

- ... باید حفظ هویت و اصالت شهرها و پایبندی به
 معماری اسلامی و ایرانی و رعایت زیبایی و استحکام
 برجسته شود. (امام خامنه‌ای، ۰۸/۰۲/۸۶)

- فرهنگ به عنوان عامل اصلی در رفتارهای اجتماعی
 کشور، معلول عه قرار گرفته و آن چنان که باید و
 شاید نیست. (امام خامنه‌ای، ۲۳/۰۹/۸۷)

- افزایش مطبوعات، تنوع آن، کیفیت یافتن آن و اگر
 خطایی دارد تصحیح آن جزو کارهای اساسی در این
 نظام است. (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۰۲/۱۲)

- از امام پرسیدم کدام دعا را بیشتر از همه خوشتان
 می‌آید و دوست دارید؟ فرمودند دعای کمیل و
 مناجات شعبانیه. (امام خامنه‌ای، ۱۳/۰۷/۸۳)

- دشمنان ملت‌های مسلمان در تاریخ اخیر،
 کوشش‌های زیادی را برای سست کردن این دو
 اکسیر زندگی بخش، یعنی وحدت و معنویت، در
 میان ملت‌های ما به کار گرفته‌اند. معنویت را با ترویج
 سبک زندگی غربی که تهی از روح معنوی و برآمده
 از کوه‌بینی مادی است، کم‌رنگ و بی‌رمق می‌کنند و

وحدت را با گسترش و شدت بخشیدن به انگیزه‌های
 موهوم تفرقه مانند زبان و رنگ و نژاد و جغرافیا به
 چالش می‌کشند. (امام خامنه‌ای، ۱۷/۰۴/۱۴۰۱)

- ... مرتجع آن کسی است که در سیاست و سبک
 زندگی، تابع سیاست و سبک زندگی غربی است؛ این
 مرتجع است. این [وضع] در کشور ما بود؛ در دوران
 حاکمیت فاسد و وابسته‌ی پهلوی، سبک زندگی
 غربی در کشور بود، انقلاب آمد آن را پس زد؛ هر کس
 به آن برگردد مرتجع است. ممکن است این شخصی
 که مرتجع است تی شرت و شلوار لی و پاپیون و ادکلن
 فرانسوی هم بزند، اما مرتجع است. هر کسی که به
 سمت زندگی و فرهنگ و سبک زندگی غربی برود، او
 مرتجع است. نگذارید کشورتان به سمت ارتجاع برود؛
 نگذارید ارتجاع در بدنه‌ی کشور جاگیر بشود و نفوذ
 کند. (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۱/۱۴/۰۳)

- ... یک بخش از وقت به آموزش و مهارت‌ها صرف
 بشود که در صحبت آقای وزیر هم بود و خوب است،
 دنبال کنید این قضیه را. سبک زندگی اسلامی، تعاون،
 همکاری اجتماعی، اینها را بچه باید در مدرسه یاد
 بگیرد. نظم و قانون‌گرایی؛ یکی از مشکلات ما مسئله‌ی
 بی‌انضباطی‌هایی است که در زندگی اجتماعی و
 زندگی خانوادگی و مانند اینها معمولاً وجود دارد؛ ما
 از نوجوانی و از جوانی باید نظم و انضباط و تبعیت از
 قانون را یاد بگیریم. روح مطالعه، احساس تحقیق و
 مطالعه در جوان، در نوجوان می‌تواند نهادینه بشود؛
 شما می‌توانید این راه‌عنوان یک مهارت به او منتقل
 بکنید. فعالیت‌های جهادی؛ مبارزه با آسیب‌های
 اجتماعی؛ افراد همه می‌توانند با آسیب‌های اجتماعی
 مبارزه کنند وقتی که این انگیزه در آن‌ها وجود داشته
 باشد. (امام خامنه‌ای، ۲۱/۰۲/۱۴۰۱)

- ... یک رکن دیگر، فرهنگ و سبک زندگی است؛ این
 هم یک رکن قدرت است. اگر چنانچه [یک ملت] از
 لحاظ سبک زندگی، تابع و اسیر دیگران و تابع بدون
 رأی و نظر دیگران باشند و فرهنگ مستقر خودشان را
 نداشته باشند، طبعاً این ضعف شدیدی در قدرت ملی
 است. (امام خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۱۲/۱۹)

- به نظر من امروز آن چیزی که می‌تواند به بهترین
 وجهی به صورت یک سلاح مؤثری عمل کند، تبیین
 مفاهیم عالی اسلامی است در زمینه‌های مختلف. ما

دیگری است از مردمی بودن که از این منش‌های اشرافی‌گری که معمول است در دنیا و همه‌ی دولت‌ها و مسئولیت‌ها و مسئولین مبتلا هستند به این جور نگاه به مردم، به این جور روش زندگی، باید اجتناب کرد. (امام خامنه‌ای، ۰۶/۰۶/۱۴۰۰)

- اگر ما اسراف داریم، اگر ما تقلید کور کورانه داریم، اگر ما سبک زندگی غلط داریم، اینها ناشی از مشکلات فرهنگی است؛ فرهنگ حاکم بر ذهن‌ها است که در عمل، این مشکلات را به وجود می‌آورد. زندگی‌های تقلیدی، زندگی‌های تجملاتی و اشرافی‌گری، غالباً منشأ و ریشه‌ی فرهنگی دارد. در واقع نرم‌افزار این حوادث، فرهنگ کشور و فرهنگ حاکم غلط و انحرافی‌ای است که بر بعضی ذهن‌ها مسلط است. (امام خامنه‌ای، ۰۶/۰۶/۱۴۰۰)

- عادات غلطی در بین ما مردم وجود دارد که با اینها بایستی برخورد کرد. با نصیحت و توصیه و راه‌حل‌های جزئی نمی‌شود کار کرد، یک کار تحولی لازم است؛ مثلاً فرض کنید قضیه‌ی اسراف. در کشور ما اسراف وجود دارد؛ اسراف آب، اسراف مواد غذایی، اسراف برق. مسابقه‌ی تجمل؛ که حالا ما اشرافی‌گری را نفی کردیم و زشت شمردیم که به جای خود مطلب کاملاً درستی است لکن مشکل اینجا است که ریخت‌وپاش‌های اشرافی‌گرانه به طبقات غیراشرافی هم در واقع سرایت کرده و متأسفانه مسابقه‌ی تجمل در ازدواج‌ها، در خانواده‌ها و کارهای گوناگون وجود دارد و باید با آن مبارزه کرد. یا بالا رفتن سن ازدواج، یا پیری جمعیت کشور و همین مسائلی که در بیانات بعضی از دوستان هم بود. (امام خامنه‌ای، ۲۱/۰۲/۱۴۰۰)

- ... زن و وظایفی دارد، مرد وظایف ویژه‌ای دارد که خدای متعال به خاطر اداء همین وظایف ویژه، ترکیب ساختمان جسمی و روحی آن‌ها را هم متناسب با آن وظیفه بنا کرده و خلق کرده؛ بنابراین این نگاه اسلام و نگاه جمهوری اسلامی به زن است و ما به این نگاه افتخار می‌کنیم؛ ما سر تا پا اعتراض به منطق غربی و روش غربی و سبک زندگی غربی در مورد زنیم؛ معتقدیم آن‌ها به زن دارند ظلم می‌کنند. (امام خامنه‌ای، ۱۵/۱۱/۱۳۹۹)

- این مهم است که توجه کنیم اینها نشانه‌ی عمق فرهنگ اسلامی و رسوخ فرهنگ اسلامی در مردم

در زمینه‌ی مسائل معرفتی، مسائل معارفی، حرف‌های نگفته زیاد داریم؛ حرف‌های قابل‌گفتنی که برای دنیا جذاب و شیرین است، زیاد داریم. در زمینه‌ی مسائل مربوط به سبک زندگی اسلامی، ما خیلی حرف نگفته داریم. فرض کنید حالا یک قلم، بحث محیط زیست است، یک قلم بحث معامله‌ی با حیوانات است، یک قلم بحث خانواده است؛ اینها سبک زندگی است دیگر. در همه‌ی اینها اسلام حرف‌های جذاب دارد؛ معارف اسلامی‌ای که اینها را می‌شود از درون متون اسلامی تخلص کرد و تجرید کرد و در اختیار همه گذاشت. (امام خامنه‌ای، ۱۹/۱۲/۱۴۰۰)

- ... بصیرت یک شعبه‌ای از عقلانیت است و نشان‌دهنده‌ی عمق دین‌داری است و در اغلب موارد این غیرت دینی وقتی شما نگاه می‌کنید، می‌بینید که با عقلانیت همراه است. شخصیت‌هایی که بیشترین غیرت دینی را دارند، اینها غالباً دارای عقلانیت بالا هستند؛ نمونه‌اش شخص امام بزرگوار؛ اوج غیرت دینی بود، واقعاً هیچ کس را ما ندیدیم و نشناختیم که از لحاظ غیرت نسبت به دین و فرهنگ دینی و زندگی دینی و سبک زندگی دینی و احکام دینی مثل امام بزرگوار باشد؛ در عین حال در اوج عقلانیت بود؛ خردمند، عاقل و دانشمند. (امام خامنه‌ای، ۱۹/۱۰/۱۴۰۰)

- رسانه‌ی ملی، دانشگاهی برای ارتقای سطح آگاهی و معرفت عمومی و آوردگاهی برای مقابله با امواج خصمانه‌ی تحریف و تفتین و آسایشگاهی برای بهره‌مندی چشم و دل همگان از جلوه‌های زیبایی و هنر و فرارگاهی برای پراکندن امید و نشاط در فضای عمومی کشور است. هدایت فرهنگی، تقویت روحیه و احساس هویت ملی و انقلابی، ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی و افزایش همبستگی ملی، در شمار اولویت‌هایی است که باید با ارتقای سرمایه‌ی انسانی و رشد کیفی برنامه‌ها و بهره‌گیری از ابتکار و با تلاش شبانه‌روزی به آن دست یابید. ان‌شاءالله (امام خامنه‌ای، ۰۷/۰۷/۱۴۰۰)

- یک جلوه‌ی دیگر، مسئله‌ی اتخاذ سبک زندگی مردمی است؛ بی‌تکلف بودن در مشی و منش، دوری کردن از منش‌های اشرافی‌گری و از موضع بالا به مردم نگاه کردن و مانند اینها؛ این هم یک جلوه‌ی

ما است، در دل مردم ما است. بر خلاف خواسته و ادعای کسانی که به خصوص در این یکی دو دهه‌ی اخیر متأسفانه تلاش کردند که فرهنگ ایرانی تحقیر کنند، فرهنگ اسلامی-ایرانی را تحقیر کنند، برای اینکه مردم را متوجه فرهنگ غربی و سبک زندگی غربی بکنند، خوشبختانه این احساس تفکر اسلامی و فرهنگ اسلامی و زنجیره‌ی ارزش‌های اسلامی در مردم بسیار احساس قوی و راسخی است. (امام خامنه‌ای، ۲۱/۰۱/۱۳۹۹)

- یک بخش دیگر از این حقایق، منظومه‌ی ارزشی اسلام است، ارزش‌هایی که اسلام آن‌ها را تثبیت کرده است، یعنی به‌عنوان ارزش آن‌ها را شناخته است؛ که آحاد مردم و جوامع مردمی موظفند خودشان را به این ارزش‌ها نزدیک کنند [و به سمت آن‌ها] پیش ببرند؛ سعادتشان در این است. از مثل خلقیات فردی که انسان دارای صبر باشد، دارای حلم باشد، دارای گذشت باشد و امثال اینها که صفات فردی انسانها است تا مفاهیم عمومی و زندگی‌ساز مثل آزادی، مثل عدالت اجتماعی، مثل کرامت انسانی، مثل سبک زندگی؛ اینها جزو آن سلسله‌ی ارزش‌های اسلامی است که در اسلام بیان شده و تفهیم شده به ما. یک عده‌ای بخطا تصور می‌کنند که این مفاهیم رایج مثل عدالت اجتماعی و آزادی و مانند اینها از غرب به عالم اسلام آمده است، یا متفکرین اسلامی اینها را از غربی‌ها یاد گرفته‌اند؛ این کاملاً اشتباه است. (امام خامنه‌ای، ۰۳/۰۱/۱۳۹۹)

- دشمن متأسفانه با استفاده‌ی از ضعف و خیانت سران وابسته‌ی نظام‌های اسلامی، از جمله در کشور ما در طول سال‌های پیش از انقلاب، توانسته سبک زندگی خودش را رایج کند. ما اگر بی‌مبالاتی مشاهده می‌کنیم، اگر اسراف مشاهده می‌کنیم، اگر مشکلات گوناگون را در داخل کشور مشاهده می‌کنیم، این به خاطر دور افتادن از اخلاق اسلامی و از سبک زندگی اسلامی است. اگر بخواهیم سبک زندگی اسلامی را حاکم کنیم، باید فرهنگ‌سازی بشود. فرهنگ‌سازی به این وسیله انجام می‌گیرد و شما بهترین کسانی هستید که می‌توانید در میان مردم فرهنگ‌سازی کنید و به معنای واقعی کلمه جریان را به سمت اسلام برگردانید. (امام خامنه‌ای، ۲۶/۱۱/۱۳۹۸)

... سبک زندگی، آئین حکمرانی، اینها همه جزو اسلام و جزو معارف اسلامی است-خب اینها را باید بروییم در حوزه‌ی علمیه یاد بگیریم. لکن این [برداشت] درست نیست؛ این بخشی از کار حوزه‌های علمیه است؛ چرا؟ چون این بخشی از اسلام است؛ بخش دیگر اسلام عبارت است از محقق کردن این حقایق در متن جامعه، در متن زندگی مردم، یعنی هدایت؛ این بخشی از اسلام است دیگر. اسلام فقط توحید به معنای علم توحید با همان عمق و معرفت عرفانی و فلسفی و [مانند] اینها نیست، بلکه اسلام عبارت است از استقرار توحید در جامعه؛ یعنی جامعه موحد بشود؛ این هم جزو اسلام است. (امام خامنه‌ای، ۱۸/۰۲/۱۳۹۸)

- من الان بین صحبت آقایان که صحبت می‌کردند، به نظر رسید این بیان‌های خوب، این لحن و ادا و ادبیات مناسبی که الحمدلله طلاب جوان ما دارند، این خیلی امروز مورد احتیاج است. بروید پخش بشوید در سرتاسر کشور؛ حالا هم سنت منبر [هست]. این حرف‌های خوب را، این مطالب عالی را در همین زمینه‌های گوناگون به مردم بزنید؛ مسئله‌ی سبک زندگی، مسئله‌ی حکمرانی اسلامی، مسئله‌ی مبارزه‌ی با طاغوت، مسئله‌ی استقرار توحید به معنای واقعی کلمه در جامعه و مسئله‌ی عدالت که جزو اساسی‌ترین مسائل است؛ بروید بگویید اینها را، معرفت مردم را بالا ببرید، گفتمانهای انقلابی در مردم به وجود بیاورید؛ و البته وجود دارد، تقویت کنید. (امام خامنه‌ای، ۱۸/۰۲/۱۳۹۸)

- عزیزان من! درست توجه کنید؛ مخصوصاً مسئولین عزیز و محترمی که تشریف دارند، توجه کنند. اینجا است که اهمیت سند ۲۰۳۰ معلوم می‌شود. لب کلام و جان کلام در این سند ۲۰۳۰ که فصل مهمی مربوط به آموزش و پرورش دارد، این است که نظام آموزشی باید سبک زندگی را و فلسفه‌ی حیات را بر اساس مبانی غربی به کودک بیاموزد؛ این آن لب کلام در سند ۲۰۳۰ است؛ یعنی چه؟ یعنی جنابعالی، انسان متدین و علاقه‌مند به کشورتان، علاقه‌مند به آینده‌تان، در کلاس درستان سرباز برای غرب درست کنید. (امام خامنه‌ای، ۱۱/۰۲/۱۳۹۸)

- مبارزه و مجاهدت ملت ایران فقط به معنای این

همین مسئله‌ی مهندسی اطلاعات، این ابزارهای جدیدی که وارد میدان شده است، اینها همه ابزارهایی هستند برای تسلط بر فرهنگ یک کشور. بنده با این حرف نمیخواهم بگویم این ابزارها را از زندگی خودمان خارج کنیم؛ نه اینها ابزارهایی هستند که می‌توانند مفید واقع بشوند اما سلطه‌ی دشمن را از این ابزارها بایستی سلب کرد. نمیتوانید شما برای اینکه مثلاً فرض بفرمایید رادیو و تلویزیون داشته باشید، رادیو تلویزیون تان را بدهید در اختیار دشمن؛ اینترنت هم همین جور است، فضای مجازی هم همین جور است، دستگاه‌های اطلاعاتی و ابزارهای اطلاعاتی هم همین جور است، اینها را نمیشود در اختیار دشمن قرار داد؛ امروز در اختیار دشمن است؛ وسیله و ابزار نفوذ فرهنگی است؛ ابزار سلطه‌ی فرهنگی دشمن است. (امام خامنه‌ای، ۱۴/۰۳/۱۳۹۵)

- امروز کشور ما، ملت ما و دنیای اسلام محتاج درست فهمیدن، درست عمل کردن و ایستادگی کردن است. ملت ایران الگو است؛ در میان ملت، جوانان موتور حرکتند. این جوانها در اختیار شما هستند؛ یعنی شما با یک نگاه ملاحظه خواهید کرد که به یک معنا موتور حرکت دنیای اسلام، زیر کلید شما است. معارف دین را تبلیغ کنید. آنچه را مردم احتیاج دارند و آنچه را این جوانها احتیاج دارند برای پاک بودن، برای پاک زیستن، برای سبک زندگی اسلامی، برای مسلمان شدن به معنای واقعی کلمه، برای عاقبت به خیری، به اینها یاد بدهید؛ این در اختیار شما است. (امام خامنه‌ای، ۲۰/۰۱/۱۳۹۴)

نیست که تفنگ دست می‌گیرد؛ نه ما با هیچ کس جنگ نمی‌کنیم؛ تا وقتی که به ما حمله نشود، ما حمله نمی‌کنیم معمولاً؛ اما در جبهه‌های دیگر [مثلاً] در جبهه‌ی علم پیشرفت می‌کنیم، در جبهه‌ی اخلاق ان‌شاءالله پیشرفت می‌کنیم، در جبهه‌ی سبک زندگی پیشرفت می‌کنیم، حرکت می‌کنیم. انگیزه‌های جوان‌های ما امروز خیلی خوب است؛ همین طور قدم به قدم [پیشرفت می‌کنیم]. (امام خامنه‌ای، ۱۴/۰۱/۱۳۹۸)

- تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است؛ مقابله با آن، جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می‌طلبد که باز چشم امید در آن به شما جوانها است. (امام خامنه‌ای، ۲۲/۱۱/۱۳۹۷)

- یک مسئله‌ی مهم دیگری که فقط مسئله‌ی شما نیست و مسئله‌ی کشور است، مسئله‌ی اشرافیگری است؛ بلای اشرافیگری، بلای بزرگی است. برای بنده تصویر یک ساختمانی را که با پول بیت‌المال در یک نقطه‌ای ساخته شده است آوردند، من حیرت کردم واقعاً که چطور جرئت شده است، چطور دست و دل کسی به او اجازه داده است که پول بیت‌المال را صرف یک چنین چیزی بکند. مسئله‌ی اشرافیگری اگر چنانچه رایج شد، جزو سبک زندگی ما شد، آثار و تبعات آن و ریزش‌هایی که به وجود می‌آید، دیگر انتهایی ندارد، خیلی مشکل است، خیلی کار را مشکل خواهد کرد؛ این را بایست [در نظر] داشته باشید. (امام خامنه‌ای، ۳۰/۰۳/۱۳۹۷)

- این مشکل، مشکل فکری است؛ یک حرکت عمومی فکری به وجود بیاید برای تحول در این احساس‌ها. مثلاً اگر چنانچه ما بتوانیم این فکر را که «جنس خارجی بهتر است» از ذهن‌ها پاک بکنیم، آن وقت خود مردم به‌طور طبیعی می‌روند دنبال کالای داخلی و برکات و خیرات این کار همه تحقق پیدا خواهد کرد. مطالبه‌ی سبک زندگی اسلامی - ایرانی، مطالبه‌ی فرهنگ دینی، مقابله با لابی‌گری و بی‌تفاوتی و بی‌حالی، مقابله با دین‌ستیزی؛ و همه‌ی اینها با حوصله و صبر و تدبیر. (امام خامنه‌ای، ۰۷/۰۳/۱۳۹۷)

- امروز نظام سلطه بر روی این مسئله دارد کار می‌کند؛

جدول شماره (۱): جمع بندی بیانات

کلیدواژه	تاریخ	بخشی از بیانات
مصرف جنس داخلی	۱۳۹۳/۰۱/۰۱	جنس داخلی که مصرف شد آن کننده کار ابتکاری دارد، این ابتکارات را روز به روز افزایش خواهد داد
ارزش انجام کار	۱۳۷۱/۰۹/۰۲	در هر نقطه که مشغول کاری هستید این کاره کشور شما را از بیگانگان بی نیاز و به آبادانی کشور کمک می کند
اهمیت ازدواج	۱۳۹۳/۰۱/۰۵	من از این بیم دارم که نگاه بی تفاوت نسبت به مسئله ازدواج تبعات سختی را برای کشور به وجود بیاورد
حجاب	۱۳۷۰/۱۰/۰۴	نه اینکه من بخواهم بگویم چقدر نوع منحصر است، نه چقدر بهترین نوع حجاب است یک نشانه ملی ماست
سوغاتی دادن	۱۳۹۰/۰۷/۱۱	بعضی ها قبل از اینکه به سفر مکه بروند سوغاتی ها سفر را در اینجا می خرید کار خوبی است
نظافت	۱۳۷۹/۰۲/۲۳	لباس پیامبر وصله زده و کهنه بود اما تمیز بود این چیزهای به ظاهر کوچک در باطن بسیار مؤثر است
حسابگر بودن	۱۳۷۶/۲۱/۰۷	بر ملتی که حساب دخل و خرج خود را دارد از تحریم ضرری وارد نمی شود
دوستی، پیوند عاطفی، ارتباط محبت آمیز	۱۳۷۶/۰۹/۱۲	این دست دوستی، پیوند عاطفی، ارتباط محبت آمیز میان برادران، میان دوستان، میان خواران، میان آحاد ملت اسلامی خیرخواهی خیراندیشی را باید حفظ کرد
اتحاد داشتن	۱۳۹۱/۰۷/۲۳	اسلام گفته است: «واعصموا بحبل الله جمیعاً» یعنی حتی اعتصام به حبل الله هم باید دسته جمعی باشد
حفظ هویت و اصالت	۱۳۸۶/۰۲/۰۸	باید حفظ هویت و اصالت شهرها و پای بندی به معماری اسلامی و ایرانی و رعایت زیبایی و استحکام برجسته شود
فرهنگ	۱۳۸۷/۰۹/۲۳	فرهنگ به عنوان عامل اصلی در رفتارهای اجتماعی کشور، معلول عته قرار گرفته و آن چنان که باید و شاید نیست
دعا و نیایش	۱۳۸۳/۰۷/۱۳	از امام پرسیدم کدام دعا را بیشتر از همه خوشتان می آید و دوست دارید؟ فرمودند دعای کمیل و مناجات شعبانیه
وحدت و معنویت	۱۷/۰۴/۱۴۰۱	وحدت و معنویت، در میان ملت های ما به کار گرفته اند. معنویت را با ترویج سبک زندگی غربی..
عدم تلقید از غرب	۱۴۰۱/۱۴/۰۳	نگذارید کشورتان به سمت ارتجاع برود؛ نگذارید ارتجاع در بدنه ی کشور جاگیر بشود و نفوذ کند
آموزش و مهارت ها	۲۱/۰۲/۱۴۰۱	یک بخش از وقت به آموزش و مهارت ها صرف بشود
توجه به محیط زیست	۱۹/۱۲/۱۴۰۰	حالا یک قلم، بحث محیط زیست است، یک قلم بحث معامله ی با حیوانات است، یک قلم بحث خانواده است
بصیرت داشتن	۱۹/۱۰/۱۴۰۰	بصیرت یک شعبه ای از عقلانیت است و نشان دهنده ی عمق دین داری است و در اغلب موارد این غیرت دینی وقتی شما نگاه می کنید
امید و نشاط	۰۷/۰۷/۱۴۰۰	آسایشگاهی برای بهره مندی چشم و دل همگان از جلوه های زیبایی و هنر و قرارگاهی برای پراکندن امید و نشاط در فضای عمومی کشور است
همبستگی ملی	۰۷/۰۷/۱۴۰۰	و افزایش همبستگی ملی، در شمار اولویت هائی است که باید با ارتقای سرمایه ی انسانی و رشد کیفی برنامه ها و بهره گیری از ابتکار و با تلاش شبانه روزی به آن دست یابید
دوری از اشرافیگری	۰۶/۰۶/۱۴۰۰	دوری کردن از منش های اشرافیگری و از موضع بالا به مردم نگاه کردن و مانند اینها؛ این هم یک جلوه ی دیگری است از مردمی بودن که از این منش های اشرافیگری که معمول است در دنیا
دوری از اسراف	۰۶/۰۶/۱۴۰۰	اگر ما اسراف داریم، اگر ما تقلید کورکورانه داریم، اگر ما سبک زندگی غلط داریم، اینها ناشی از مشکلات فرهنگی است

شناسایی آسیب‌های سبک زندگی خانوادگی مدرن در اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

دوری از اسراف	۰۶/۰۶/۱۴۰۰	اگر ما اسراف داریم، اگر ما تقلید کورکورانه داریم، اگر ما سبک زندگی غلط داریم، اینها ناشی از مشکلات فرهنگی است
حذف تجمل در ازدواج‌ها	۲۱/۰۲/۱۴۰۰	ریخت‌وپاش‌های اشرافی‌گرانه به طبقات غیراشرافی هم در واقع سرایت کرده و متأسفانه مسابقه‌ی تجمل در ازدواج‌ها، در خانواده‌ها و کارهای گوناگون وجود دارد و باید با آن مبارزه کرد
صبر و حلم	۰۳/۰۱/۱۳۹۹	از مثل خلقیات فردی که انسان دارای صبر باشد، دارای حلم باشد، دارای گذشت باشد و امثال اینها که صفات فردی انسانها است
عدالت	۱۸/۰۲/۱۳۹۸	مسئله‌ی سبک زندگی، مسئله‌ی حکمرانی اسلامی، مسئله‌ی مبارزه‌ی با طاغوت، مسئله‌ی استقرار توحید به معنای واقعی کلمه در جامعه و مسئله‌ی عدالت که جزو اساسی‌ترین مسائل است
عدم مصرف جنس خارجی	۰۷/۰۳/۱۳۹۷	این مشکل، مشکل فکری است؛ یک حرکت عمومی فکری به وجود بیاید برای تحول در این احساس‌ها. مثلاً اگر چنانچه ما بتوانیم این فکر را که «جنس خارجی بهتر است» از ذهن‌ها پاک بکنیم
پاک زیستن	۲۰/۰۱/۱۳۹۴	آنچه را مردم احتیاج دارند و آنچه را این جوانها احتیاج دارند برای پاک بودن، برای پاک زیستن، برای سبک زندگی اسلامی

* روش تحقیق:

از کارشناسان و خبرگان است که از طریق توزیع پرسشنامه‌هایی در بین این افراد و بازخورد کنترل شده پاسخ‌ها و نظرات دریافتی صورت می‌گیرد. تکنیک دلفی برای «شناسایی» و «غربال» مهم‌ترین شاخص‌های تصمیم‌گیری قابل استفاده است. خروجی نهایی با تعیین ماکزیمم روابط به دست می‌آید. با روش فراتحلیل و با مطالعات کتابخانه‌ای (تکنیک فیش برداری) اطلاعات جمع‌آوری و پس از جمع‌بندی در اختیار جامعه خبرگی پژوهش (به شرح جدول (۲)) قرار گرفت. در این پیل از خبرگان خواسته شد تا متناسب با تجربه و شناخت خود از فرهنگ و سبک زندگی اسلامی و غربی نسبت به جمع‌آوری اطلاعات مرتبط با آسیب‌های این حوزه و ارائه موارد پیشنهادی خود اقدام نمایند.

* تجزیه و تحلیل داده‌ها:

هدف این مقاله شناسایی آسیب‌های سبک زندگی خانوادگی مدرن در اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌باشد. این مقاله براساس هدف تحقیق کاربردی، براساس رویکرد آمیخته و براساس روش توصیفی-موردی است. جامعه آماری شامل تعداد ۲۰ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران بود که متناسب با تجربه و تخصص مورد نیاز، به شکل هدفمند و قضاوتی انتخاب شدند. این فرایند تا نفر هجدهم ادامه یافت و با تکرار داده‌ها متوقف شد، ولی برای اطمینان دو نفر دیگر نیز انجام شد. روش گردآوری داده در این پژوهش، منابع کتابخانه‌ای و داده‌های میدانی (مصاحبه نیمه‌ساختار یافته) و استفاده از تکنیک دلفی در سه دور بود. روش دلفی، روشی کیفی بوده و فرایندی ساختار یافته برای جمع‌آوری و طبقه‌بندی دانش موجود در نزد گروهی

جدول (۲): اطلاعات مشارکت کنندگان در روش دلفی

مدرک تحصیلی	فراوانی	سمت	فراوانی	سابقه خدمتی	فراوانی
دکتر	۱۵	مدیر راهبردی	۹	۲۵-۲۰	۱۰
کارشناسی ارشد	۵	مدیر اجرایی	۹	۲۶-۳۰	۸
	-	کارشناس و تحلیلگر	۲	بیشتر از ۳۰	۲

در ادامه در قالب جدول زیر پایش آسیب‌های سبک زندگی مدرن به روش دلفی ارائه شده است:

جدول (۳): پایش آسیب‌های سبک زندگی مدرن به روش دلفی (در ۳ دور)

W (دور سوم)	نتیجه	امتیاز دور سوم	امتیاز دور دوم	امتیاز دور اول	آسیب‌ها	
۰/۸۹۹	آسیب	۹۴	۹۱	۸۹	افزایش سن ازدواج در سطح جامعه	کتابخانه‌ای آسیب‌های استخراجی از مطالعات
۰/۸۱۶	آسیب	۸۴	۷۹	۷۸	افزایش طلاق در سطح جامعه	
۰/۸۲۳	آسیب	۹۰	۸۷	۸۵	مصرف رسانه و سنت‌گریزی	
۰/۸۴۹	آسیب	۸۹	۸۵	۸۱	سردی روابط بین افراد خانواده	
۰/۸۷۶	آسیب	۸۳	۸۳	۸۲	افزایش فردگرایی	
۰/۸۹۱	آسیب	۸۲	۸۱	۸۰	مصرف‌گرایی	
-	حذف	۶۹	۷۵	۷۶	لذت جویی	
-	حذف	۶۹	۷۵	۷۶	تنوع‌طلبی	
۰/۸۳۹	آسیب	۸۷	۸۲		کاهش همبستگی	آسیب‌های پیشنهادی
۰/۸۳۰	آسیب	۸۸	۸۳		کاهش امید و نشاط	
۰/۸۸۳	آسیب	۸۷	۸۶		کاهش صبر و حلم	
۰/۸۷۶	آسیب	۹۰	۸۰		افزایش اسراف و اشرافی‌گری	
۰/۸۲۳	آسیب	۸۵	۸۳		افزایش استفاده از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی	
۰/۸۴۲	آسیب	۸۶	۸۴		افزایش مصرف رسانه (ماهواره و ...)	
۰/۸۸۹	آسیب	۸۵	۸۳		سنت‌گریزی	

پس از تعیین آسیب‌های سبک زندگی مدرن در اندیشه‌های مقام معظم رهبری مشخص شده در مطالعات کتابخانه‌ای و همچنین پیشنهادی تخصصی خبرگان، در تکنیک دلفی بررسی و به شرح جدول ذیل ارائه شده است.

جدول (۴): جمع‌بندی آسیب‌های سبک زندگی مدرن مطابق فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله)

مقدار آماره Z m	شرح آسیب	دیدگاه
۳,۱۴۷	افزایش سن ازدواج و نرخ طلاق در سطح جامعه	آسیب‌های سبک زندگی مدرن در اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)
۳,۱۲۶	تزلزل بنیان خانواده و سردی روابط بین آنها	
۳,۲۱۱	افزایش اسراف و اشرافی‌گری	
۳,۲۵۳	افزایش استفاده از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی	
۳,۲۵۱	کاهش همبستگی	
۳,۲۵۰	کاهش امید و نشاط	
۳,۲۵۳	کاهش صبر و حلم	
۳,۴۱۳	افزایش مصرف رسانه (ماهواره و ...)	
۳,۲۳۹	سنت‌گریزی	

* نتیجه‌گیری:

۴- توسط سازمان صدا و سیما با همکاری سایر نهادهای فرهنگی نسبت به تهیه و تولید برنامه‌های جذاب و مخاطب‌پسند اقدام گردد.

۵- توسط نهادها و سازمان‌های متولی امور فرهنگی در کشور، نسبت به تهیه و تولید محتوای مطلوب و مناسب با سبک زندگی ایرانی-اسلامی (متناسب با بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)) اقدام و در شبکه‌های اجتماعی مجازی منتشر گردد.

۶- توسط سازمان صدا و سیما با همکاری سایر نهادهای فرهنگی نسبت به ساخت و نمایش فیلم‌ها و سریال‌های مختلف که در آن استانداردهای زندگی ایرانی-اسلامی متناسب با بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را آموزش دهند، اقدام گردد.

هدف این پژوهش شناسایی آسیب‌های سبک زندگی خانوادگی مدرن در اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بود که در آن به منظور گردآوری داده، از روش مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (پنل خبرگی) استفاده شده است. با استفاده از نظرات تعداد ۲۰ نفر از خبرگان پژوهش در سه دور دلفی، آسیب‌های نهایی احصاء شد. نتایج تحقیق نشان داد که: آسیب‌های مربوط به سبک زندگی مدرن در اندیشه‌های قرآنی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) عبارت‌اند از:

- افزایش سن ازدواج و نرخ طلاق در سطح جامعه،
- تزلزل بنیان خانواده و سردی روابط بین آن‌ها،
- افزایش اسراف و اشرافی‌گری،
- افزایش استفاده از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی،
- افزایش مصرف رسانه (ماهواره و ...)،
- سنت‌گریزی،
- کاهش همبستگی اجتماعی،
- کاهش امید و نشاط در بین جوانان،
- کاهش صبر و حلم.

* پیشنهادها و تحقیق:

۱- توسط مجلس شورای اسلامی با همکاری سایر نهادها (بانک مرکزی و ...) قوانینی تشویقی برای ازدواج آسان وضع گردد به طوری که جوانان بتوانند با دریافت تسهیلات مناسب اقدام به امر مقدس ازدواج نمایند. توسط سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران این قوانین اطلاع‌رسانی گردد.

۲- توسط سازمان‌های متولی امور فرهنگی در کشور (شورای عالی انقلاب فرهنگی، فرهنگ و ارشاد اسلامی و ...) با کمک شهرداری‌ها، کلاس‌های آگاهسازی (برای خانواده‌های آسیب‌پذیر) در راستای تحکیم بنیان خانواده برگزار نمایند تا از این طریق بتوان میزان طلاق در جامعه را کاهش داد.

۳- توسط سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران مجموعه برنامه‌های اثرگذار در راستای صرفه‌جویی و جلوگیری از اسراف در سطح جامعه، تهیه و با شیوه‌های نوین به مردم آموزش داده شود.

* فهرست منابع:

- قرآن کریم.
- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، KHAMENEI.IR.
- ابهری، مجید. تغییر سبک زندگی، ۱۳۹۸، ج ۱، ص ۹۱.
- ابهری، مجید. تغییر سبک زندگی؛ خطر سقوط نسل آینده، پایگاه اطلاع رسانی عمارنامه، ۱۳۹۶.
- برکت، ارسلان و همکاران. رابطه سبک‌های هویت با سبک زندگی در دانشجویان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، ۱۳۹۹.
- جهانگللو، رامین، موج چهارم، ترجمه منصور گودرزی، نشر نی، چاپ چهارم ۱۳۹۶.
- شریعتی، سیدصدرالدین. «درآمدی بر سبک زندگی اسلامی در آیات و روایات»، فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱۳۹۲، ش ۱۳.
- طالب‌پور، اکبر و محمود بسطامی نژاد. جامعه شناسی اقتصادی و توسعه سال نهم پاییز و زمستان ۱۳۹۹ شماره ۲.
- طریحی، مجمع‌البحرین. ۱۳۷۵، ج ۳، ص ۳۴۰ و راغب اصفهانی، مفردات ألفاظ القرآن، ۱۳۶۲.
- علامه طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ۱۴۱۷، ج ۱۷.
- فاضل قانع، حمید. سبک زندگی بر اساس آموزه‌های اسلامی (با رویکرد رسانه‌ای)، ج ۱، ص ۱۷، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۲.
- فرهنگ فارسی معین، ج ۱.
- نای، جوزف. قدرت نرم، سیدمحسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، ۱۳۸۷.
- نائینی علی محمد. اصول و مبانی جنگ نرم، ج ۱، ص ۴۷۹، تهران، ساقی، ۱۳۹۱.
- نویدنیا، منیژه. بررسی رابطه امنیت اجتماعی و سبک زندگی (تحقیقی در شهر تهران)، خلخال: فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، سال ۱۱، شماره ۴۱، تابستان ۱۳۹۳.
- ریاحی، محمداسماعیل و علی دارایی زاده. مدرنیته، سبک زندگی جوانان ایرانی و آسیب‌های اجتماعی فرا روی آن، تهران، ۱۳۹۲.
- حسینی، مرضیه. آسیب‌های سبک زندگی غربی بر